

Vastenbrief van kardinaal Eijk, aartsbisschop van Utrecht februari 2014

Broeders en zusters in Jezus Christus onze Heer,

Met Aswoensdag start de Veertigdagentijd, onze voorbereiding op het Hoogfeest van Pasen. Deze 40 dagen in het kerkelijk jaar noemen wij ook wel de ‘Vastentijd’. Voor velen van ons is dit een tijd van onthouding, een periode waarin we onszelf ‘de geneugten des levens’ ontzeggen of deze minstens op een lager pitje zetten. De Vastentijd is een tocht door de duisternis naar het Licht van Pasen, een reis door de woestijn naar de Bron. En we nemen er de tijd voor: het gaat hier niet om ‘slechts’ een Vierdaagse maar om een Veertigdaagse. Vasten doen we niet met het oog op het verminderen van ons lichaamsgewicht of het aanmeten van een gezondere levensstijl – hoewel dat zeker gunstige neveneffecten kunnen zijn... Ten behoeve van onze gezondheid zijn het hele jaar door diëten en sportscholen beschikbaar. In de Vastentijd stellen we juist niet onszelf maar God alsook onze medemens in nood centraal. Hen hebben wij op het oog als we ons consumptiepatroon terugschroeven. Vaak verbinden gelovigen zich dan ook aan een project van de Bisschoppelijke Vastenactie, die al sinds 1961 geld inzamelt voor het ontwikkelingswerk van kerken in de diverse ontwikkelingslanden.

De parochies van het Aartsbisdom Utrecht hebben van oudsher een krachtige diaconale hartslag. Dat zagen we recent nog bij de ramp in de Filippijnen, toen in de parochies van het aartsbisdom gul is gegeven voor de slachtoffers van de orkaan. En denk aan de kandidaat-zalige Alphons Ariëns (1860-1928), de priester die bekend werd als drankbestrijder en voorvechter van de arbeidersrechten in Twente. Naar hem is de driejaarlijkse ‘Ariëns Prijs voor Diaconie’ vernoemd, die het aartsbisdom uitreikt aan de initiatiefnemers van een diaconaal project. En ook de komende Vastentijd zullen weer vele vrijwilligers in de parochies hard aan het werk zijn om de Vastenactie tot een succes te maken. Daar heb ik diep respect voor.

We realiseren ons in de Vastentijd meer dan anders dat geld niet gelukkig maakt – maar dat het onze medemens wel kan helpen. In de eerste brief aan Timóteüs wordt al gewaarschuwd voor geldzucht. Tevens wordt daarin duidelijk gemaakt waar het dan wel om draait:

“Streef naar gerechtigheid, godsvrucht, geloof, liefde, volharding, zachtmoedigheid. Strijd de goede strijd van het geloof, grijp het eeuwige leven. Daartoe zijt gij geroepen, daartoe hebt gij de goede belijdenis afgelegd ten overstaan van vele getuigen” (1 Tim 6,11-12).

Als we ons de komende veertig dagen beperken tot geld inzamelen – hoe belangrijk ook – dan is de Vastentijd echter een gemiste kans. Dan doen we onszelf als gelovigen tekort. Ik herinner me de woorden van paus Franciscus in zijn eerste H. Mis na zijn verkiezing. Hij riep de Kerk toen op om haar wortels en ware missie niet uit het oog te verliezen. Hij zei dat de Kerk ervoor moet waken om niet de zoveelste liefdadigheidsorganisatie te worden: “Als we lopen zonder het kruis, zijn we werelds en geen discipelen van de Heer. We kunnen lopen wat we willen, we kunnen bouwen wat we willen, maar als we Jezus Christus niet in het oog houden, is er iets mis. Dan worden we een gepassioneerde NGO en geen Kerk.” Wat paus Franciscus zei, geldt tevens op individueel niveau: we mogen in onze ‘goede dadendrang’ onze gelovige inspiratie niet uit het oog of uit ons hart verliezen.

De Vastentijd is daarom niet alleen een periode van materiële armoedebestrijding, maar bij uitstek ook een tijd van ‘geestelijke armoedebestrijding’. Het is immers een tijd waarin we ruimte maken om middels gebed en het lezen van de Schrift ons hart en onze geest te verrijken door deze te richten op wat de kern van ons bestaan moet zijn: onze persoonlijke relatie met onze Heer Jezus Christus. We ontdoen ons leven van de franje en bijzaken om te ervaren dat ons welzijn daar niet van afhangt. Dat kan onder andere door minder tijd te steken in de afleidingen die er in de huidige digitale samenleving zo veelvuldig zijn. Ook Christus trok zich na Zijn doop veertig dagen terug in de woestijn (Mat. 4,1-11), waarbij de duivel Hem tevergeefs probeerde te verleiden door onder meer bijzaken als hoofdzaken voor te stellen. Christus’ voorbeeldige volhardende gedrag mag ons hier en nu nog altijd inspireren. De blijvende en levende erfenis van de Eucharistie die Hij ons heeft nagelaten, is en blijft voor ons naast het hoogtepunt tevens de bron van ons christelijk leven (vgl. *Lumen Gentium* nr. 11; *Catechismus van de Katholieke Kerk* nr. 1324). Uiteindelijk kan ook onze diaconale inzet niet los gezien worden van de Eucharistie. Onze deelname aan Jezus’ lijden, sterven en verrijzen door de Eucharistie is voor ons de bron van kracht die wij nodig hebben voor onze diaconale inzet. Paus Benedictus XVI omschreef deze innige verbintenis tussen Eucharistie en diaconie in zijn Encycliek *Deus caritas est* als volgt:

“Het wezen van de Kerk komt tot uitdrukking in een drievoudige opdracht: de verkondiging van Gods Woord, het vieren van de sacramenten, de dienst van de liefde. Deze opdrachten veronderstellen elkaar en zijn niet te scheiden.”

Het is in het sacrament van de Eucharistie dat wij het dichtst bij onze Heer Jezus Christus komen. In het ontvangen van de Eucharistie worden wij immers gelijkvormig aan Hem. Dat schept verplichtingen en houdt een opdracht in: probeer vanaf nu te handelen in Zijn Geest. En dat is nog niet zo eenvoudig, want niets menselijks is ons vreemd en duivelse verleidingen zijn van alle tijden. De Tien Geboden vormen voor ons een belangrijk kompas om volgens Gods wil te leven, maar vaak verschuilt het kwaad zich in het alledaagse, zoals onvoldoende aandacht schenken aan een ander of het doorvertellen van een sappige roddel. Maar wie een afkeer heeft van geroddel, vermindert het kwaad (Sir. 19,6-17). Kwaadspreken – het zit al in het woord – berokkent niet alleen de ander en de gemeenschap maar ook de eigen ziel schade.

De Vastentijd biedt ons eveneens ruimte om meer oog te hebben voor de ‘woestijnervaring’ van mensen in onze directe omgeving. Zoals de woestijnervaring van de eenzaamheid waar veel ouderen onder gebukt gaan. Naar schatting zijn er in Nederland inmiddels 200.000 ouderen eenzaam – een schokkend hoog aantal. Eenzaamheid is daarmee een volksziekte geworden, zelfs letterlijk als we de resultaten van recent Brits onderzoek serieus nemen. Volgens dit onderzoek kan eenzaamheid twee keer zo ongezond zijn als overgewicht. Eenzame ouderen missen de aansluiting bij het leven, vaak gaan er dagen voorbij zonder dat ze iemand spreken. Je kunt, zo bleek recentelijk in Nederland, zelfs jarenlang dood in je huis liggen zonder dat iemand dat opmerkt. Wij kunnen door persoonlijke aandacht een oase in de woestijn van ouderen vormen, een pleisterplaats waar ze tot hun recht komen en bevestigd worden in hun mens-zijn. Het is zaak om de ouderen in Nederland niet aan hun lot over te laten, niet in de Veertigdagentijd noch in die andere 325 dagen van het jaar.

Ten slotte wil ik stilstaan bij een andere woestijnervaring: het gevoel van eenzaamheid dat ons als gelovigen kan bekruipen. We leven in een tijd waarin het geloof allang geen vanzelfsprekende zaak meer is, waarin het niet behoren tot een religie in toenemende mate tot norm wordt verheven. De zondagse kerkgang is bijna ‘sociaal onaangepast gedrag’ geworden nu deze dag qua invulling (‘Elke week koopzondag!’) steeds meer op de andere weekdays lijkt. En dan is er nog het onvermijdelijke gegeven dat in de komende periode diverse kerken aan de goddelijke eredienst worden onttrokken, kerken waar parochianen vaak decennialang dierbare ervaringen en herinneringen hebben opgedaan. Het is duidelijk: een gelovige moet anno 2014 stevig in zijn schoenen staan om Jezus trouw te blijven volgen.

Maar de gelovige en zijn geloof kunnen ook van binnenuit aan het wankelen gebracht worden. Ieder geloofsleven kent vruchtbare en dorre periodes. Dorre periodes waarin we

opgesloten raken in onszelf, gevangen in twijfel of verdriet. Verdriet om het verlies van een geliefde of om het verdwijnen van wat eens vertrouwd was. In die donkere nachten van verlatenheid kan het voelen alsof onze gebeden niet voorbij die barrière van verdriet komen, alsof ze als een boemerang bij ons terugkeren. In de Schrift staan vele geloofscrisis beschreven, de heiligen hadden eveneens vaak momenten van grote twijfel en aanvechting. Wie twijfelt, neemt zijn geloof serieus, in de worsteling komt het geloof boven. Onthoud dat Hij Immanuël is – God met ons (Mat. 1,23). Dat is Hij ook in donkere dagen, in dorre tijden, in onze twijfel en ons verdriet. Mogen we ons dat in de komende Vastentijd steeds opnieuw dankbaar realiseren.

Ook kan het in ons leven donker worden, wanneer we ons door egoïsme en door een ernstig gebrek aan liefde tegenover God en medemens hebben laten leiden. God is echter altijd bereid ons het licht van Zijn liefdevolle vergeving te schenken, zo nodig door het sacrament van boete en verzoening, de biecht. Paus Franciscus gebruikte onlangs een mooi beeld voor het sacrament van de biecht. Hij noemt het een omhelzing door God: *“Beste vrienden, het vieren van het Sacrament van de Verzoening betekent ontvangen worden met een warme omhelzing: het is de omhelzing van de oneindige barmhartigheid van de Vader. Laten we ons die mooie, mooie parabel in herinnering brengen van de zoon die van huis is weggegaan met het geld van zijn erfenis; hij verspilde alles en daarna, toen hij niets meer had, besloot hij naar huis terug te keren, niet als zoon, maar als bediende. Hoeveel schuld en schaamte droeg hij in zijn hart. Het was een verrassing dat toen hij begon te praten om te vragen om vergeving, de vader hem niet liet uitspreken, hem omhelsde, hem kuste en een feest aanrichtte (Luc. 15,11-32). Maar ik zeg u: elke keer dat wij biechten, omhelst God ons en richt God een feest aan! Laten we daarom deze weg bewandelen. God zegene u”* (Algemene Audiëntie, Sint Pietersplein, woensdag 19 februari 2014).

Ik wens u allen van harte een vruchtbare en gezegende Veertigdagentijd toe.

+ Willem Jacobus kardinaal Eijk,
Aartsbisschop van Utrecht